

En reise utenfor allfarvei

Av tannlege Torbjørn Guldseth

Hvis du skal kalle deg en ekte globetrotter, må du ha besøkt alle de syv kontinenter. Da blir gjerne Antarktis siste reisemålet fordi det ligger så fryktelig langt vekk. Turen fra Frankfurt til Buenos Aires tok 14 timer – en uendelighet å sitte i flysetet. Underholdningen på skjermen om bord var en film om dinosaurer, mamutter og alskens plastikkdyr som kunne snakke. Animasjonsfilm, tror jeg det heter. Det er vel et tegn på at man begynner å bli tilårskommen når man ikke lar seg underholde av slikt. Et lyspunkt på turen var imidlertid at datamaskinen som velger flysete var på den gamles parti – jeg fikk nemlig fornøyelsen av å sitte ved siden av to vakre argentinerinner.

BUENOS AIRES • En herlig by med herlige mennesker. To ting hører med til et besøk i Buenos – biff og tango. Du kan ikke forestille deg hvor stor biffen er før den ligger på tallerkenen foran deg. Og for Guds skyld, bestill den *well done!* Det hjelper hverken å være sulten eller av vikingeætt når et halvkilos, blodig kjøttstykke ligger foran deg. Å la kelneren velge en god argentinsk rødvin hører selvfølgelig

med til måltidet. Byen er full av tangoskoler der de har oppvisningsdans om kveldene. Mens Karl Johans gate om sommeren preges av støyende gatemusikanter og dumme statuefigurer, så er det tangodansende par som fyller gågatene i Buenos. Du kan også melde deg på et kurs med egen instruktør. Vi burde vel egentlig tatt en oppfriskning i kunsten. Det er lenge siden 1957 da vi lærte tangoens grunntrinn på dan-

seskolen. Da Torhild Lindal sang en ny Prøysen-landeplage som het *Tango for to*. At Nora Brockstedt senere klarte å gjøre slageren til sin, er en annen historie.

I Buenos Aires gikk vi om bord i *MS Fram*. Tiden som NAV-tannlege i Nord-Norge har lært oss at man av respekt kaller Hurtigruten for skip, og ikke båt. Vi som kommer fra de store skoger, var selvfølgelig bekymret for

Øverst til venstre: Grytviken.

Øverst til høyre: Svartbrynalbatross.

Nederst til venstre: Solid argentinsk biff med ditto rødvin.

sjøsyken. Og bare etter et par timer om bord kjente vi en klump i magen. En hyggelig engelsk dame kom til hjelp. Du har helt sikkert møtt typen – vegetarianer og med håndveska full av kostholdstilskudd og alskens naturmedisiner. Av henne fikk vi kapsler med *ingefær*, og etter å ha inntatt disse, hadde vi faktisk ingen problemer – ikke en gang over det beryktede Drakestredet mellom Kapp Horn og Ant-

arktis der det blåser storm hver tredje dag. Har ikke fått spurt vår farmasidatter om ingefær har en anti-emetisk virkning, men uansett så skal jeg ikke lenger kimse av naturmedisinene.

FALKLANDSØYENE • Etter tre og et halvt døgn seilas nedover Sør-Atlanteren kom vi til Falklandsøyene, eller *Islas Malvinas* som de kalles i Argentina. Selv om landet tapte krigen i 1982, har ikke regjeringen i Buenos Aires oppgitt kravet på øygruppen. Politiet ville ikke stemple passet vårt ved utreisen, for vi skulle jo fortsatt oppholde oss innenlands! Britene administrerer øyene som en koloni. Sauehold er den viktigste næringsveien, men havet omkring er rikt på blekksprut, så salg av fiskerilisenser bidrar også til økonomien. Øyene er kjent for det unike fugle- og dyrelivet, og Charles Darwin dro dit for å studere artenes opprinnelse. Inne i hovedstaden Port Stanley kan du faktisk møte sjølover i gatene, og i havneområdet kan du oppleve at delfiner eller gjess stopper trafikken. To eller tre biler i samme gata er definerert som trafikk her. Du kan leie en Landrover for å kjøre omkring, eller reise med småfly til de ulike øyene. På strendene rundt Stanley møter du på skilt med teksten *minefare* ettersom de argentinske styrkene grov ned 30 000 plastminer av den typen som ikke kan gjenfinnes med metalldetektor. Alle er derfor ikke fjernet, og de farligste områdene er sandstrender der dynene

flytter på seg. Rundt Stanley var det harde kamper med 265 falne briter og 649 falne argentinerere, og i byen er det reist flere minnesmerker. Når en turistbåt ankommer øyene, markerer britene sitt militære nærvær med å sende opp jagerfly som holder oppvisning over båten.

På Falkland fins store kolonier med svartbrynalbatross. Den har en markert skygge over øynene, så det ser ut som Vårherre brukte eyeliner under Skapelsen. Du kan gå nesten helt bort til fuglene. Først når det er igjen et par meter, blir de urolige og lager noen kneppelyder før de trekker seg unna. Jeg var der i hekkesesongen for pingvinene. Parene ruget skiftevis på egget, mens tyvjoer sirklet over reiret. Et uoppmerksomt øyeblikk var nok til at tyvjoen snappet egget og fløy vekk. For tilskueren er det spennende å følge naturens dramatik, mens for pingvinen selvsagt en tragedie. Tallrike gåseflokker vandret rundt i gressbakkene, tamme som i en hønsegård. Jeg så ikke en eneste gås fly vekk fra mennesker på Falkland. Bare to forskremte harer stakk så lynraskt at du hadde ikke rukket å skyte etter dem en gang. Haren er en introdusert art på øyene, og den har vel frykten for mennesket i genene.

SØR-GEORGIA • Etter to døgn seilas østover nådde vi Syd-Georgia der Norge i sin tid bygde hvalfangststasjoner. Husvik, Stromness og Grytviken er kjente navn for vestfoldinger. Den første stasjonen ble etablert i Grytviken i 1904, og brukt fram til 1962. Over ett tusen mann arbeidet på øya eller om bord i båtene da virksomheten var på sitt høyeste. I dag fins det bare nedfalne hus, rustne oljetanker, eternitt, bølgeblikk, opprustne båter, vinsjer, kraner og store hauger med alskens jernskrammel som utgjør et gedigent miljøproblem. Avhengig av øyet som ser, kan man jo si at skrapet er et monument over en grusom og hensynsløs nedslaktning som resulterte i nesten total utryddelse av hval og sel. Eller du kan si at på et slikt fjerntlig-

gende, øde sted måtte menn arbeide hardt for å skaffe margarin, olje og fett som Europa manglet. De skaffet Norge hardt tiltrengt valuta til gjenoppbyggingen etter verdenskrigen, og Tønsberg og Sandefjord ble velstående byer. Det man med etterpåklokskapens klarsyn kan bebreide dem for, er at de ikke forvaltet ressursene skikkelig. Men mennesket lærer tilsynelatende aldri – vi ser jo den samme tvilsomme forvaltning av fisken langs Norskekysten i dag.

Kirken og bestyrerboligen i Grytviken er restaurert av en støtteklubb fra Vestfold. Reinsdyra som fangstfolkene fraktet med seg i 1911, har vokst til en stor stamme. Det samme har *rattus norvegicus* og husmusa som fulgte med hvalbåtene. Norske zoologer har drevet vitenskapelige undersøkelser av den 2 000 dyr store reinflokk som har vært der i 100 år. Utrolig nok brukte dyrene bare to år på omstillingen av parings- og kalvingstidene. Sommer der er vinter i Norge, og omvendt. Nå har britene bestemt seg for å gjennomføre et utryddingsprosjekt for de introduserte artene, og da skal også alle reinsdyr felles. Jeg spurte om lov til å skyte en bukk til ferskmat ombord, men den britiske administrasjonen hadde så dårlige erfaringer med skadeskyting at de hadde like godt forbudt all jakt.

Den som har lest polarhistorien, husker at Sir Ernest Shackleton strandet på Sør-Georgia etter å ha seilt i åpen båt over et av de mest værharde farvann i verden fra Elephant Island. Der måtte han etterlate 22 av mannskapet etter at skuta *Endurance* ble knust av isen. Han landet på den ubebodde siden av øya, og måtte ta seg over et ukjent innland med isbreer og høye fjell. Jeg hadde lyst til å erfare litt av Shackletons rute og fikk ordnet med båtskysst til Fortuna Bay for å kunne gå i hans fotspor over det siste fjellpasset. Å komme ut på brekken og få se fangststasjonen Stromness i bukta nedfor, på samme måte som Shackleton, var en stor opplevelse i livet. For

Kirken i Grytviken.

ham var det jo synet av selve redningen.

Shackleton ble gravlagt på kirkegården i Grytviken i 1912. Hans kone ønsket at han skulle hvile evig i de polare omgivelser som han hadde viet sitt liv til. Ifølge britisk marinetradisjon skal man hedre den berømte polfareren ved å skåle for ham med et glass rom, og så tømme ut resten på gresset over graven. Jeg la merke til en flokk seler utenfor kirkegården som lå med store, bedende øyne: *You have rum for me, Sir?* Straks jeg forlot gravstedet, kom selene og slikket gresset!

ANTARKTIS • Vi seilte over Sørishavet og gjennom Gerlache Strait mellom Sør-Shetland og Den antarktiske halvøy. På turen passerte skipet Elephant Island som er et ikon for alle polarinteresserte. Der fins en liten koloni pingviner og en bronsebyste av Luis Pardo, kapteinen som berget Shackletons menn. Det er strenge regler for oppførsel for den som skal på land i Antarktis. Ytterklær og ryggsekk måtte støvsuges for ikke å bringe med seg frø, insekter og jord. Jeg brukte forresten tursekken som jeg fikk av Norsk Orthoform på Landsmøtet i Trondheim 2007. Det hadde nok ikke sponsoren forventet! Antarktis er det kaldeste, mest forblåste, tørreste og

minst gjestmilde område på kloden. Når du står på skipsdekket, kan det naturmessig se flott ut med hav, is og fjell. Men for meg var det et brutalt landskap som tydelig signaliserer at mennesket ikke hører hjemme her. *MS Fram* ankret opp ved den ubebodde argentinske marinestasjonen Almirante Brown. På høyden ovenfor stasjonen lette jeg etter minnesteinen over Justein Helgestad som deltok på Monica Kristensens ekspedisjon i 1993. Han forsvant ned i en bresprekk med snøskuteren sin. Jeg klarte ikke å finne steinen da den var dekt av ei snøfonn.

Det er få mennesker på jorden som får anledning til å besøke Antarktis. Den 16. november 2009 kl. 1705 tok jeg mine første steg på kontinentet. Fra da av må det være lov å kalle seg en globetrotter.